Materiallar to’plami · Conference Proceedings
”ZAMONAVIY TADQIQOTLAR VA BARQAROR RIVOJLANISH” respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi
04 August 2026
UDK 37
PEDAGOGIKA

PEDAGOGIK MULOQOTNING ASOSIY FUNKSIYALARI VA MUAMMOLARI

Maxpuza Xolmuxamedovna Ro‘zimatova*
Farg‘ona davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi
✉ mahfuzarozimatova@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada pedagogik muloqotning mazmuni, asosiy funksiyalari hamda ta’lim jarayonida uchraydigan dolzarb muammolar yoritilgan. Shuningdek, samarali pedagogik muloqotni tashkil etish yo‘llari va zamonaviy ta’lim sharoitida o‘qituvchi hamda o‘quvchi o‘rtasidagi muloqotning ahamiyati tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar

pedagogik muloqot, ta’lim, o‘qituvchi, o‘quvchi, kommunikativ kompetensiya, tarbiya, hamkorlik.

DOI: 10.5281/zenodo.21743421

Kirish

Ta'lim jarayonining samaradorligi ko‘p jihatdan o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi muloqot sifatiga bog‘liq. Pedagogik muloqot nafaqat bilimlarni uzatish vositasi, balki shaxsni tarbiyalash, rivojlantirish va ijtimoiylashtirishning muhim omilidir. Zamonaviy ta'lim tizimida pedagogik muloqot o‘zaro hurmat, ishonch, hamkorlik va ochiq fikr almashishga asoslanishi lozim. Shu sababli pedagogik muloqotning funksiyalarini chuqur anglash hamda mavjud muammolarni bartaraf etish ta'lim sifatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Pedagogik muloqotning mohiyati. Pedagogik muloqot – bu o‘qituvchi va ta'lim oluvchi o‘rtasida ta'lim-tarbiya maqsadlariga erishish uchun amalga oshiriladigan maqsadli, rejalashtirilgan va o‘zaro ta'sir jarayonidir. Ushbu jarayon davomida bilim, ko‘nikma, malaka, qadriyatlar va ijtimoiy tajriba almashinadi. Samarali pedagogik muloqot o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodkorligi va faolligini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Pedagogik muloqotning asosiy funksiyalari

Axborot almashish funksiyasi.Bu funksiya orqali o‘qituvchi o‘quvchilarga yangi bilimlarni yetkazadi, tushuntiradi va o‘quv materiallarini izohlaydi. O‘quvchilar esa o‘z fikrlarini bayon etadi, savollar beradi va o‘zlashtirish darajasini namoyon qiladi.

2. Tarbiyaviy funksiya.Pedagogik muloqot o‘quvchilarda axloqiy fazilatlar, vatanparvarlik, mas'uliyat, intizom va insoniy qadriyatlarni shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi. O‘qituvchining shaxsiy namunasi va muomala madaniyati tarbiyaviy ta'sirning asosiy omillaridan biridir.

3. Rivojlantiruvchi funksiya.Muloqot jarayonida o‘quvchilarning tafakkuri, nutqi, mantiqiy fikrlashi, ijodiy yondashuvi va muammolarni hal qilish ko‘nikmalari rivojlanadi. Interfaol metodlardan foydalanish ushbu funksiyaning samaradorligini oshiradi.

4. Motivatsion funksiya.O‘qituvchining rag‘batlantiruvchi so‘zlari, qo‘llab-quvvatlashi va ijobiy munosabati o‘quvchilarda o‘qishga qiziqish uyg‘otadi. Kuchli motivatsiya esa ta'lim natijalarining yaxshilanishiga xizmat qiladi.

5. Tashkiliy funksiya.Pedagogik muloqot dars jarayonini samarali tashkil etish, intizomni saqlash, guruh faoliyatini muvofiqlashtirish va o‘quvchilarni umumiy maqsad sari yo‘naltirish imkonini beradi.

6. Emotsional-psixologik funksiya**.**Sog‘lom psixologik muhit yaratish, o‘quvchilarda o‘ziga ishonchni shakllantirish va stressni kamaytirishda pedagogik muloqot muhim rol o‘ynaydi. Samimiy va hurmatga asoslangan muloqot o‘quvchilarning darsdagi faolligini oshiradi.

Pedagogik muloqotda uchraydigan muammolar**.**Ta'lim jarayonida pedagogik muloqot samaradorligiga salbiy ta'sir ko‘rsatuvchi qator muammolar mavjud.

Birinchidan, o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasida o‘zaro ishonchning yetarli darajada shakllanmaganligi muloqot sifatini pasaytiradi. Ishonchsizlik o‘quvchilarning erkin fikr bildirishiga to‘sqinlik qiladi.

Ikkinchidan, kommunikativ kompetensiyaning yetarli rivojlanmaganligi ayrim pedagoglarda o‘z fikrini aniq ifodalash, tinglash va samarali muloqot olib borishda qiyinchiliklarni yuzaga keltiradi.

Uchinchidan, darslarda avtoritar uslubning ustunligi o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini cheklaydi va ijodiy faolligini pasaytiradi.

To‘rtinchidan, zamonaviy axborot texnologiyalaridan noto‘g‘ri foydalanish yoki ulardan samarali foydalana olmaslik ta'lim jarayonida muloqot sifatiga salbiy ta'sir ko‘rsatishi mumkin.

Beshinchidan, sinfdagi o‘quvchilar sonining ko‘pligi har bir o‘quvchi bilan individual ishlash imkoniyatini kamaytiradi va muloqot samaradorligini pasaytiradi.

Muammolarni bartaraf etish yo‘llari. Pedagogik muloqotni takomillashtirish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

- o‘qituvchilarning kommunikativ kompetensiyasini muntazam rivojlantirish;
- interfaol ta'lim metodlaridan keng foydalanish;
- ta'lim jarayonida demokratik va hamkorlikka asoslangan muhit yaratish;
- o‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish;
- axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish;
- ota-onalar bilan muntazam hamkorlikni yo‘lga qo‘yish;
- o‘quvchilarning fikrini erkin bildirishiga imkon yaratish.

Xulosa

Pedagogik muloqot ta'lim-tarbiya jarayonining ajralmas tarkibiy qismi bo‘lib, o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi samarali hamkorlikni ta'minlaydi. Uning axborot berish, tarbiyalash, rivojlantirish, motivatsiya yaratish, tashkiliy va emotsional funksiyalari ta'lim sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Mavjud muammolarni ilmiy asoslangan yondashuvlar, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va samarali kommunikatsiya orqali bartaraf etish mumkin. Natijada ta'lim jarayonining samaradorligi ortadi, o‘quvchilarning shaxsiy va kasbiy rivojlanishi uchun qulay pedagogik muhit shakllanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ishmuhamedov R. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya.
2. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent.
3. Azizxo‘jayeva N. Pedagogik mahorat. – Toshkent: O‘qituvchi.
4. Zimnyaya I. A. Pedagogicheskaya psixologiya. – Moskva.
5. O‘zbekiston Respublikasining ”Ta'lim to‘g‘risida”gi Qonuni.